

УДК 371.134:378

Володимир СТАРОСТА

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна
e-mail: volodymyr.starosta@uzhnu.edu.ua

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ ТА НАВЧАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ У КОЛЕДЖІ

Розглянуто підходи дослідників щодо трактування адаптації студентів в умовах вищої школи. Показано, що певні відмінності в трактуваннях зумовлені складністю та специфікою процесу адаптації студентів до освітньої діяльності у вищій школі. Проведено діагностику адаптації майбутніх учителів початкових класів до навчання в умовах коледжу. Встановлено, що найбільш успішно проходить соціальна адаптація студентів до навчального та педагогічного колективу (наприклад, більшість студентів вважають у групі сприятливий доброзичливий клімат, вони отримують допомогу від студентів та викладачів, а також самі допомагають іншим). Виявлено певні дидактичні труднощі у першокурсників коледжу (нові форми і методи організації навчання, вміння навчатись самостійно, пошук інформації тощо), а також проблеми, які зумовлені новими умовами студентського життя (незвичний режим життєдіяльності, ведення власного бюджету тощо).

Ключові слова: адаптація, навчальна адаптація, соціальна адаптація, студенти-першокурсники, професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи.

Проблема адаптації особистості до умов оточуючого середовища є однією з актуальних у фізіології, філософії, психології та педагогіки. Оскільки вступ студента до вищого навчального закладу – це складний процес зміни соціального оточення, режиму навчання, набуття нового статусу, пошуку референтної групи, збільшення обсягу самостійної роботи, то все це вимагає від керівництва та викладачів вищих навчальних закладів по новому будувати навчально-виховний процес, з урахуванням індивідуальних особливостей виховання кожного студента (Г. Михайлишин, Л. Серман, 2007) [9].

Науковцями висвітлено різні аспекти адаптації студентів до нових умов життєдіяльності у вищих навчальних закладах. У дослідженні Л. Зданевич (2003) [6] проведено аналіз підходів до досліджуваної проблеми в історії психолого-педагогічної думки, що дало можливість виділити такі аспекти адаптації: фізіологічні (П. Анохін, О. Кіколов, С. Крягжде); соціальні (Д. Андреева, В. Арбеніна, Л. Буєва, Т. Дичов, С. Кинельов, І. Ляхов, І. Милославова, В. Олейников, Н. Свиридов, В. Ядов); психологічні (Б. Асмолов, Б. Бенедиктов, Л. Виготський, Н. Кузьміна, А. Петровський, П. Просецький, В. Семиченко); соціально-психологічні (І. Бойко, В. Васильєв, О. Зотова, Г. Царегородцев); професійно-педагогічні (Л. Бенедиктова, Е. Крау, Л. Лазарус, О. Мороз, О. Солодухова, С. Селіверстов, В. Хорошко, Л. Шубіна, В. Штифурак).

Л. Дябел (2008) [5] обґрунтовано, що процес соціалізації особистості студента-першокурсника як багатофакторний феномен розпочинається на адаптаційній стадії. Соціально-педагогічна адаптація студентів-першокурсників відбувається на трьох рівнях: педагогічному (навчання та виховання); психологічному (індивідуальні особливості перебігу психічних процесів); соціальному (нові умови життя, колектив, спілкування тощо). Тому процес соціалізації студента-першокурсника охоплює різні сфери його діяльності: навчальну, дозвілєву (виховну), спілкування та самосвідомість особистості. Визначено і охарактеризовано особливості соціально-педагогічної адаптації студентів першого року навчання педагогічного університету як важливої стадії їхньої соціалізації, що обумовлюються віковими соціально-психологічними особливостями першокурсників, специфікою навчально-виховного процесу педагогічного університету та впливом низки соціально-педагогічних чинників (партнерства, ідеалу, власної активності та ін.).

За результатами дослідження процесу адаптації молоді, котра навчається у вищому педагогічному закладі I-II рівнів акредитації, – до нових умов життєдіяльності, Л. Зданевич (2003) [6] показано, що студенти цих навчальних закладів за своїми віковими особливостями, з одного боку, мають значні резерви пластичності (адже процес особистісного зростання ще не завершений), а це сприяє адаптуванню до нових умов життєдіяльності; а з

іншого – вони часто перебувають у стані підліткової кризи, мають обмежений життєвий досвід, що ускладнює їхню адаптацію. Ці особливості впливають на процес адаптації першокурсників до нових умов життєдіяльності, визначають його специфіку і викликають необхідність індивідуалізації психолого-педагогічного впливу на підлітків.

На основі аналізу науково-педагогічної літератури Г. Михайлишин та Л. Серман (2007) [9] констатують, що, соціальна адаптація студентів-першокурсників до умов навчання у вищих закладах освіти має безсистемний, епізодичний характер, хоча це актуальна проблема у виховній діяльності кураторів, соціальних педагогів, психологів, викладачів багатьох вищих закладів освіти.

Метою роботи є теоретичне з'ясування особливостей адаптації та емпіричне дослідження адаптації до освітнього процесу студентів першого курсу в умовах коледжу.

Погоджуємось з думкою Л. Зданевич (2003) [6], що складність вивчення проблеми зумовлена відсутністю єдності в інтерпретації поняття «адаптація».

Розглянемо погляди науковців щодо сутності самого поняття адаптації, а надалі розглянемо результати проведеного емпіричного дослідження.

Найважливіший внесок, згідно (цит. Г. Балл, 1989) [2, 93], у широкому розробленні поняття адаптації вніс швейцарський психолог Ж. Піаже. Відповідно до його концепції, адаптація – і в біології, і в психології – розглядається як єдність протилежно спрямованих процесів: акомодатії і асиміляції. Перший з них (фактично позначають терміном «адаптація», вживають у більш поширеному, вузькому значенні) забезпечує модифікацію функціонування організму або дій суб'єкта відповідно до властивостей середовища. Другий процес змінює ті чи інші компоненти цього середовища відповідно до структури організму або включає в схеми поведінки суб'єкта. Зазначені процеси тісно пов'язані між собою і опосередковують один одного (що не виключає в кожному конкретному випадку провідну роль будь-якого з них).

Відомий вітчизняний психолог Г. Балл (1989) [2, 99] зауважує, що поняття адаптації здатне зіграти важливу роль у психологічному пізнанні, якщо трактується не вузько (як пристосування до середовища), а широко, як єдність взаємозумовлених протилежно спрямованих процесів урівноваження суб'єкта із середовищем.

Деякі сучасні трактування поняття «адаптація» та похідних понять:

- адаптація – входження особистості в нове для неї предметне та соціальне середовище, становлення її як активно функціонуючої частини, об'єкта і суб'єкта відносин цього середовища (Л. Зданевич, 2003) [6];
- сутність адаптації студентів молодших курсів в університеті – пошук оптимального

співвідношення між особистістю і соціальним середовищем, презентованим вузівським рівнем освіти (Л. Антипова, 2008) [1, 69];

- адаптація студентів до навчання у виші – системний, двосторонній, поетапний процес формування і розвитку когнітивних, мотиваційно-вольових, соціально-комунікативних зв'язків, що визначають суб'єктне функціонування студента в освітньому середовищі вищого навчального закладу (А. Виноградова, 2008) [3];
- соціально-педагогічна адаптація – процес активного пристосування студента-першокурсника до нових умов соціуму, результатом якого є гармонійне задоволення його потреб у здоровій життєдіяльності, позитивне ставлення до нового статусу та повноцінне включення в нову систему міжособистісних стосунків в студентському та загальноуніверситетському колективах (Л. Дябел, 2008) [5];
- соціальна адаптація – соціальне пристосування, процес або результат процесу, який передбачає гармонійне з точки зору індивідуальних прагнень людини задоволення її потреб, створення умов для її здорового, щасливого життя в суспільстві (С. Гончаренко, 1997) [4, 15];
- соціальна адаптація – це процес і одночасно результат внутрішньої і зовнішньої гармонізації особистості із середовищем, процес активного пристосування особистості, який зрівноважує потреби людини і вимоги середовища (Т. Молодцова, 2012) [10, 14];
- адаптація до професійної діяльності – це складний процес поетапного входження особистості в майбутню професію (М. Шик, 2010) [11].

Згідно Л. Зданевич (2003) [6], найбільш загальні підходи в науковій літературі щодо визначення поняття адаптації:

- а) процес активного пристосування індивіда до умов нового соціального середовища;
- б) результат цього процесу;
- в) один із соціально-психологічних механізмів соціалізації особистості.

На нашу думку, важливим є також підхід Г. Балла (1989) [2, 99], який полягає у широкому розумінні поняття адаптації (вказано вище).

Долучення першокурсника до культури і норм поведінки у вищій школі є соціальною адаптацією, яку І. Козьміна (2015) поділяє на [8, 72]:

- **організаційну**. Без організації неможливо надати студенту належні умови, які сприяють розвитку його соціальної ролі і впливають на нього, забезпечують діяльність, що відповідає інтересам даного суспільства і особистості;

- **економічну** (процес засвоєння першокурсником нових соціально-економічних норм і принципів економічних відносин студентів);
- **педагогічну** (приспособлення до системи вищої освіти та навчання в ній, що формує систему спрямованості та професійної придатності студента);
- **психологічну**. Процес психологічної адаптації студента відбувається безперервно, оскільки під час навчання змінюються соціально-економічні, політичні та морально-етичні умови його життя. Одним з найважливіших напрямків психологічної адаптації студентів є виховання активної життєвої позиції, яка є критерієм переконаності, порядності, поваги до іншої думки;
- **професійну** (процес приспособлення студента до обраної ним професійної діяльності, нових умов праці і особливостей майбутньої спеціальності). Успіх професійної адаптації студента залежить від його схильності до обраної професійної діяльності при збігу суспільної і особистої мотивації праці.

Важливого значення набуває готовність першокурсника до адаптації у ВНЗ. Л. Іванова (2012) [7] описує такі види цієї готовності:

- психологічна готовність, що розуміється як психічний стан, результат відображення і прояву ступеня сформованості індивідуального варіанту психологічного забезпечення професійної діяльності, визначається за відповідними «основними утворюючими» психологічного забезпечення діяльності і включає мотиваційний, цільовий, операційний й регуляційний компоненти;
- науково-педагогічна готовність, як сума знань студента-першокурсника, яка проявляється через теоретичну діяльність. Вона заснована на розвиненому мисленні і пов'язаних з ним внутрішніх діях (уміннях), а критеріальними показниками науково-педагогічної готовності є аналітичні, прогностичні та проєктивні уміння. Науково-педагогічна готовність складається з мотиваційного, когнітивного, операційного компонентів і виявляється зовні спостережуваними вміннями: організаторськими та комунікативними. Критеріальними показниками слугує ступінь сформованості відповідно мобілізаційних, інформаційних, розвивальних умінь, а також перцептивних і комунікативних умінь;
- організаційно-практична готовність, розвитку якої в значній мірі сприяють пояснення навчального матеріалу в процесі практичної діяльності студентів; акценту-

вання уваги на важливих деталях навчального матеріалу та суттєвих моментах професійної діяльності, що покращує запам'ятовування основних ідей; організація навчальних занять, що сприяють творчому продукуванню ідей на основі аналізу діяльності педагогів та індивідуальних типових рис учнів; практичне спостереження студентами зразків професійної діяльності викладачів.

На основі огляду психолого-педагогічних джерел (Л. Антипова, Ю. Бохонкова, Л. Дябел, Л. Зданевич, Т. Туркот та ін.) можна узагальнити основні труднощі адаптації студентів – майбутніх учителів початкових класів: **дидактичні** (недостатній рівень шкільної підготовки; несформовані навички навчально-пізнавальної роботи, велика різниця в організації навчального процесу у виші та школі; відсутність самостійності у розв'язанні проблем і вирішенні завдань); **соціально-психологічні** (нові умови життєдіяльності; недостатня психологічна підготовленість до навчання у вузі; невисокий рівень соціальної культури, вихованості; обмеженість життєвого досвіду і соціальної зрілості; несформованість навичок самоаналізу і самооцінки власної пізнавальної діяльності; ведення власного бюджету і подолання можливих матеріальних труднощів; недостатній психологічний і побутовий комфорт у студентських гуртожитках тощо); **професійні** (невизначеність мотивації вибору професії і недостатньо осмислена установка на оволодіння професією; невпевненість у власній спроможності ефективно організувати своє навчання і життя у нових умовах).

З урахуванням виявлених труднощів визначено відповідні педагогічні умови адаптації студентів-першокурсників педагогічних спеціальностей:

- розвиток мотивації навчання шляхом організації освітнього процесу з вираженою орієнтацією на професію педагога як цінність;
- врахування особистісних якостей студентів-першокурсників, особливостей соціального середовища ВНЗ та регіону;
- організація педагогічної рефлексії студентів (оцінка й самоаналіз власних професійних дій, готовності до майбутньої педагогічної діяльності) з метою самовдосконалення, формування конкурентоздатності майбутніх педагогів;
- діагностування студентів упродовж перших років навчання з метою визначення найбільш проблемних ланок процесу адаптації з подальшою просвітницькою, профілактичною та корекційною діяльністю з питань адаптації.

Важливу роль у реалізації зазначених педагогічних умов відіграє професорсько-викладацький склад ВНЗ, особистість куратора, співпраця з батьками, навчання студентського активу перших курсів, проведення культурно-дозвіллевих, спортивних, громадських заходів тощо.

Для діагностики адаптації студентів-першокурсників коледжу нами розроблено анкету і проведено анонімне анкетування 62 студентів спеціальності «Початкова освіта» Мукачівського гуманітарно-педагогічного коледжу.

Анкета: «Навчальна адаптація студентів»

1. Чи подобається Вам, що стали студентом нашого навчального закладу?
2. Які стосунки склались у Вашій групі?
3. Яке студентське життя в порівнянні зі шкільним?
4. Як Ви звикаєте (звикли) до системи навчання у ВНЗ (новизна у процесі навчання, нові форми і методи організації навчання тощо)?
5. Як Ви звикаєте (звикли) до необхідності більше навчатись самостійно?
6. Як Ви звикаєте (звикли) до пошуку інформації в бібліотеці ВНЗ?
7. Як Ви звикаєте (звикли) до нових умов студентського життя (оточення, незвичний режим життєдіяльності, ведення власного бюджету тощо)?
8. Як Ви налагоджуєте (налагодили) стосунки в студентській групі?
9. Чи відчуваєте себе психологічно комфортно під час навчальних занять?
10. Оцініть рівень власної підготовки щодо проведення пошуку навчальної інформації в бібліотеці ВНЗ за алфавітним, систематичним, електронним каталогом.
11. Оцініть рівень власної підготовки щодо проведення пошуку навчальної інформації в глобальній мережі Інтернет.
12. Який рівень допомоги/підтримки Ви отримуєте від студентів групи?
13. Який рівень допомоги/підтримки Ви отримуєте від студентів старших курсів?
14. Який рівень допомоги/підтримки Ви отримуєте від куратора групи?
15. Який рівень допомоги/підтримки Ви отримуєте від викладачів?
16. Як часто Ви надаєте допомогу іншим студентам групи/курсу для полегшення їх адаптації?
17. Чи задовольняє Вас рівень викладання дисциплін у навчальному закладі?
18. З ким, як правило, обговорюєте проблеми (успіхи), що виникають під час Вашого студентського життя? Можете вказати кілька варіантів або доповнити?
19. До чиїх порад щодо Вашого студентського життя, як правило, прислухаетесь? Можете вказати кілька варіантів або доповнити?

Пропоновані питання анкети можна згрупувати в три блоки, що характеризують окремі аспекти адаптації, а саме:

- адаптація до навчального та викладацького колективу (соціальна адаптація);
- адаптація до навчання у вищій школі;
- загальна адаптація.

Результати анкетування наведено в табл. 1 та на рис. 1-3. Варіанти відповідей на деякі питання (інші вказано в процесі обговорення):

- 1, 9, 17 (А однозначно так; Б переважно так; В по-різному; Г переважно ні; Д однозначно ні);
- 4–8 (А дуже важко; Б переважно важко; В по-різному; Г переважно легко; Д дуже легко);
- 10–15 (А високий; Б достатній; В середній; Г початковий; Д нульовий рівень);
- 18, 19 (А батьки та ін. родичі; Б друзі; В куратор; Г викладачі; Д соціальні мережі).

Таблиця 1 – Результати (у %) анкетування студентів

№ питання	Варіанти відповідей				
	А, у %	Б, у %	В, у %	Г, у %	Д, у %
1	72,6	21,0	6,4	0	0
2	79,0	17,8	0	3,2	
3	59,7	32,2	8,1		
4	16,1	37,2	30,6	14,5	1,6
5	12,9	30,7	40,3	14,5	1,6
6	8,1	11,3	41,9	25,8	12,9
7	4,9	19,8	31,1	34,4	9,8
8	11,3	12,8	19,4	32,3	24,2
9	27,4	40,4	27,4	3,2	1,6
10	9,7	37,1	46,7	6,5	0
11	37,1	25,8	22,6	12,9	1,6
12	17,7	38,8	25,8	16,1	1,6
13	9,7	40,3	22,6	11,3	16,1
14	37,1	37,1	11,3	9,7	4,8
15	35,5	33,9	27,4	1,6	1,6
16	21,0	25,8	48,4	4,8	0
17	33,9	43,6	17,7	4,8	0
18	90,3	79,0	21,0	6,5	0
19	95,2	71,0	56,5	12,9	0

Розглянемо відповіді студентів на питання окремих блоків.

Адаптація до навчального та викладацького колективу (соціальна адаптація, питання – 2, 8, 12–16, 18, 19). Переважна більшість всіх опитаних (79,0%) вважає, що у студентській групі сприятливий доброзичливий клімат (питання 2: А доброзичливі; Б кожен сам по собі; В неприязнь; Г важко сказати), а сумарна кількість студентів, які

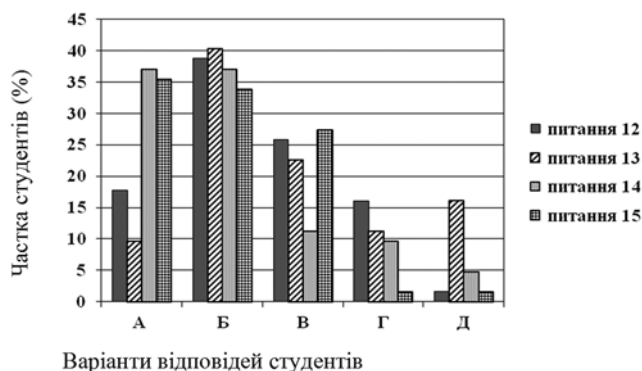

Рисунок 1 – Розподіл відповідей студентів (у %) на 12–15 питання анкети

переважно легко та дуже легко налагодили стосунки в студентській групі дорівнює 56,5%, проте для частини студентів входження в колектив (питання 8) є ще проблемним (понад 20%).

На рис. 1 представлено відповіді студентів на питання 12–15, які висвітлюють допомогу їм у різних ситуаціях. Якщо рівень допомоги/підтримки від студентів групи, однокурсників сумарно високий та достатній отримують 56,5% студентів-першокурсників коледжу (питання 12), то від студентів старших курсів це відзначають половина студентів (питання 13). На думку більшості студентів, куратори (питання 14) та викладачі (питання 15) надають їм допомогу, підтримують. Схвально, що 46,8% студентів завжди чи переважно допомагають іншим для полегшення їх адаптації (питання 16: **А** завжди; **Б** переважно; **В** по-різному; **Г** рідко; **Д** ніколи).

Першокурсники найбільш активно обговорюють свої проблеми чи успіхи (питання 18) з батьками та іншими родичами – 90,3%; друзями – 79,0%; менше з куратором – 21,0%; викладачами – 6,5%. Прислухаються до порад (питання 19) батьків та інших родичів – 95,2%; друзів – 71,0%; куратора – 56,5%; викладачів – 12,9% опитаних студентів (рис. 2).

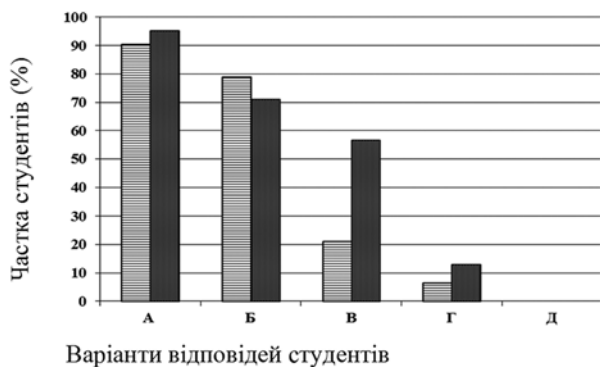

Рисунок 2 – Розподіл відповідей студентів (у %) на 18 та 19 питання анкети

Отримані дані свідчать, що умови в коледжі є сприятливими для успішного перебігу соціальної адаптації студентів. Це важливо, оскільки майбутні учителі початкових класів будуть працювати в різних учнівських та педагогічних колективах.

Адаптація до навчання у вищій школі (питання 4–6, 9–11) показує, що значна частина студентів першого курсу коледжу відчуває певні дидактичні труднощі (питання 4; новизна у процесі навчання, нові форми і методи організації навчання тощо). Аналогічна ситуація щодо вміння навчатись самостійно (питання 5).

Вдало студенти адаптувались до пошуку інформації в бібліотеці ВНЗ (питання 6, 10), проте для частини молоді це залишається певною проблемою. Значно краще студенти підготовлені до пошуку навчальної інформації в глобальній мережі Інтернет (питання 11; рис. 3). Психологічну комфортність під час навчальних занять (питання 9) фіксує більша частина студентів.

Загальна адаптація (питання 1, 3, 7, 17):

- більшість опитаних студентів задоволені, що стали студентами коледжу (питання 1), а також майбутні вчителі вважають студентське життя в порівнянні зі шкільним більш цікавим (питання 3);
- студенти адаптувались до нових умов студентського життя (оточення, незвичний режим діяльності, ведення власного бюджету тощо), але у частини першокурсників виникають різноманітні утруднення (питання 7);
- задоволеність рівнем викладання дисциплін у навчальному закладі (питання 17) висловлює більшість студентів, наприклад, сумарно відповіді А і Б (77,5%).

Таким чином, огляд наведених трактувань сутності адаптації показує, що погляди вчених фіксують різноманітні аспекти адаптації, які мають місце в реальній практиці. На нашу думку, певні відмінності в трактуваннях зумовлені скла-

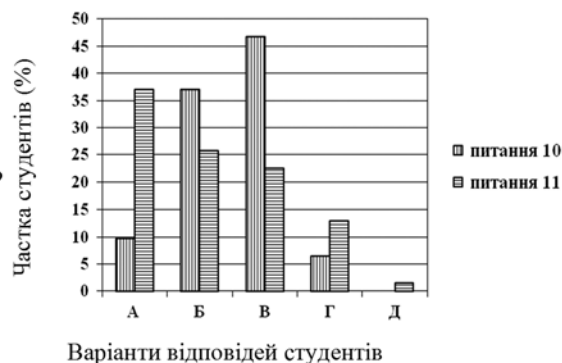

Рисунок 3 – Розподіл відповідей студентів (у %) на 10 та 11 питання анкети

дністю та специфікою процесу адаптації студентів до освітньої діяльності у вищій школі.

Емпіричне дослідження доводить, що в умовах коледжу найбільш успішно проходить соціальна адаптація студентів-першокурсників до навчального та педагогічного колективу. Більшість студентів налагодили стосунки в студентській групі, вважають у групі сприятливий доброзичливий клімат, студенти отримують допомогу від однокурсників, студентів старших курсів та викладачів, а також самі допомагають іншим. Це важливо, оскільки теперішні студенти як майбутні учителі початкових класів будуть працювати в шкільних колективах, які динамічно змінюються.

Виникають певні дидактичні труднощі у першокурсників коледжу (новизна у процесі навчання, нові форми і методи організації навчання, вміння навчатись самостійно, проводити пошук інформації тощо) та проблеми, які зумовлені новими умовами студентського життя (незвичний режим життєдіяльності, ведення власного бюджету тощо).

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі, з нашого погляду, доцільно спрямувати на дослідження готовності студентів до адаптації, а також мотивації навчання студентів молодших курсів та її взаємозв'язку з іншими показниками адаптивності.

Список використаних джерел

1. Антипова Л. А. Условия успешной адаптации студентов младших курсов к условиям вуза / Л. А. Антипова // Среднее профессиональное образование. – 2008. – № 6. – С. 69-71.
2. Балл Г. А. Понятие адаптации и его значения для психологии личности / Г. А. Балл // Вопросы психологии. – 1989. – № 1. – С. 92-100.
3. Виноградова А. А. Адаптация студентов младших курсов к обучению в вузе / А. А. Виноградова // Образование и наука. – 2008. – № 3. – С. 37-48.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
5. Дябел Л. І. Соціалізація студентів-першокурсників в умовах педагогічного університету: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Л. І. Дябел. – К., 2008. – 21 с.
6. Зданевич Л. В. Адаптація студентів педагогічних училищ до нових умов життєдіяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. В. Зданевич. – К., 2003. – 22 с.
7. Іванова Л. С. Специфіка готовності першокурсників до адаптації у вищій школі / Л. С. Іванова // Проблеми сучасної психології. – 2012. – № 1. – С. 102-107.
8. Козьмина И. С. Вопросы обеспечения эффективной адаптации первокурсников к новой социальной роли – студента высшего учебного заведения <http://elibrary.ru/item.asp?id=24317553> / И. С. Козьмина // Альманах современной науки и образования. – 2015. – № 10 (100). – С. 72-74.
9. Михайлишин Г. Й. Соціальна адаптація студентів до умов навчання у вищих закладах освіти / Г. Й. Михайлишин, Л. В. Серман // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. – 2007. – Вып. 11. – С. 156-159.
10. Молодцова Т. Д. Диагностика адаптации студентов первого курса / Т. Д. Молодцова // Международный журнал экспериментального образования. – 2012. – № 5. – С.13-17.
11. Шик М. П. Адаптація студентів педагогічного коледжу до професійної діяльності в процесі фахової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / М. П. Шик. – Черкаси, 2010. – 20 с.

References

1. Antipova, L. A. (2008). *Usloviya uspehnoy adaptacii studentov mladshih kursov k usloviyam vuza* [Conditions for the successful adaptation of junior students to the to university conditions]. *Secondary professional education*, 6, 69-71. Moscow [in Russian].
2. Ball, G. A. (1989). *Ponjatie adaptacii i ego znachenija dlja psihologii lichnosti* [The concept of adaptation and its implications for the psychology of personality]. *Questions of Psychology*, 1, 92-100. Moscow [in Russian].
3. Vinogradova, A. A. (2008). *Adaptacija studentov mladshih kursov k obucheniju v vuze* [Adaptation of junior students to university education]. *Obrazovanie i nauka*, 3, 37-48. Ekaterinburg [in Russian].
4. Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrayins'kyj pedahohichnyj slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Lybid', 374. Kyiv [in Ukrainian].
5. Dyabel, L. I. (2008). *Sotsializatsiya studentiv-pershokursnykiv v umovakh pedahohichnoho universytetu* [Socialization of first-year students in the conditions of pedagogical university]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Zdanevych, L. V. (2003). *Adaptatsiya studentiv pedahohichnykh uchylshch do novykh umov zhyttyediyal'nosti* [Adaptation of students of pedagogical colleges to new living conditions]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
7. Ivanova, L. S. (2012). *Spetsyfica hotovnosti pershokursnykiv do adaptatsiyi u vyshchih shkoli* [Specificity of readiness of first-year students to adaptation in high school]. *Problems of modern psychology*, 1, 102-107. Kamyanets-Podilsky [in Ukrainian].
8. Kozmina, I. S. (2015). *Voprosy obespechenija jeffektivnoj adaptacii pervokursnikov k novoj social'noj roli – studenta vysshego uchebnogo zavedenija* [The question of ensuring the effective adaptation of first-year students to a new social role – a student of a higher educational institution]. <http://elibrary.ru/item.asp?id=24317553> *Almanac of modern science and education*, 10 (100), 72-74. Tambov [in Russian].
9. Mykhaylyshyn, H. Y. & Serman, L. V. (2007). *Sotsial'na adaptatsiya studentiv do umov navchannya u vyshchih zakladakh osvity* [Social adaptation of students to the learning environment in higher educational institutions]. *Pedagogy, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 11, 156-159. Kharkiv [in Ukrainian].

10. Molodcova, T. D. (2012). *Diagnostika adaptacii studentov pervogo kursa* [Diagnostics adaptation first-year students]. *International Journal of Experimental Education*, 5, 13-17. Penza [in Russian].
11. Shyk, M. P. (2010). *Adaptatsiya studentiv pedahohichnoho koledzhu do profesiynoyi diyal'nosti v protsesi fakhovoyi pidhotovky* [Adaptation of pedagogical college students for professional careers in the professional training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Cherkasy [in Ukrainian].

Староста В. И. Некоторые аспекты социальной и учебной адаптации студентов-первокурсников в колледже

Рассмотрены подходы исследователей относительно трактовки адаптации студентов в условиях высшей школы. Показано, что определенные различия в трактовках обусловлены сложностью и спецификой процесса адаптации студентов к образовательной деятельности в высшей школе. Проведена диагностика адаптации будущих учителей начальных классов к обучению в условиях колледжа. Установлено, что наиболее успешно проходит социальная адаптация студентов к учебному и педагогическому коллективу (например, большинство студентов считают в группе благоприятный доброжелательный климат, они получают помощь от студентов и преподавателей, а также сами помогают другим). Выявлены определенные дидактические трудности у первокурсников колледжа (новые формы и методы организации обучения, умение учиться самостоятельно, поиск информации и др.), а также проблемы, обусловленные новыми условиями студенческой жизни (необычный режим жизнедеятельности, ведение собственного бюджета и т.д.).

Ключевые слова: адаптация, учебная адаптация, социальная адаптация, студенты-первокурсники, профессиональная подготовка будущих учителей начальных классов.

Starosta V. Some aspects of social and educational adaptation of first-year students in college

The aim of the article is the theoretical study the specifics of adaptation in higher education and the empirical study of adaptation to the educational process of first-year students in college conditions. The analysis of literature devoted to this problem of adaptation that replaces the main aspect of the problem has been used. The approaches of researchers to the interpretation of adaptation of students in higher school conditions are considered (adaptation as a unity of mutually determined oppositely directed processes of balancing the subject with the environment; as a process of active adaptation of an individual to a new social environment; as a result of this process; one of the social psychological mechanisms of socialization of personality). It is shown that certain differences in interpretations are due to the complexity and specificity of the process of adaptation students to educational activities in higher education. The diagnostics is conducted of adaptation first-year students in college conditions. It has been shown that social adaptation of students to the educational and pedagogical collective is most successful (for example, most students believe in a favorable climate in the group, they receive help from students and teachers, and also help others). This is important because current students as future elementary school teachers will work in dynamically changing school collective. Some kind of didactic difficulties are discovered in the college first-year students (new forms and methods of teaching organization, ability to study independently, search of information, etc.) and problems caused by new conditions of student life (unusual mode of life, keeping their own budget, etc.).

Key words: adaptation, educational adaptation, social adaptation, first-year students, professional teaching future teachers of elementary schools.

Стаття надійшла до редколегії 19.02.2018